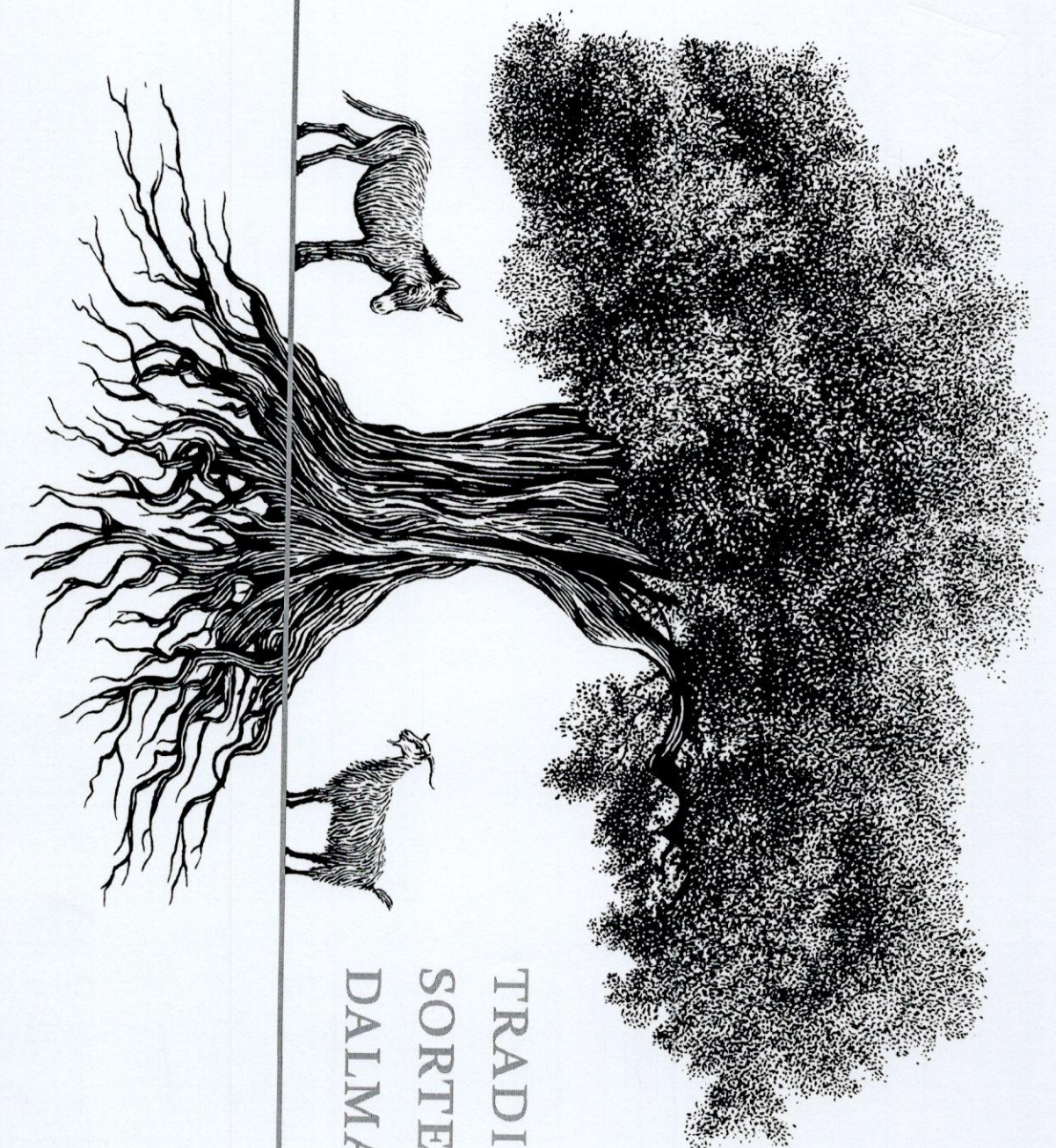

Prilog 2.1: Tradicijske sorte i pasmine Dalmacije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, str. 471-472., 2015, ISBN 978-953-7429-51-5.

TRADICIJSKE
SORTE I PASMINE
DALMACIJE

Impresum

TRADICIJSKE SORTE I PASMINE DALMACIJE

NAKLADNIK

Program Ujedinjenih naroda za razvoj

ZA NAKLADNIKA

Sandra Vlašić
Louisa Vinton

SUNAKLADNICI

Državni zavod za zaštitu prirode
Javna ustanova "Nacionalni park Krka"
Zadarska županija
Javna ustanova RetaSD za koordinaciju i razvoj Splitsko - dalmatinske županije
Dubrovačko - neretvanska županija

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNICI

Roman Ozimec, Snježana Mihunica

AUTORI

Roman Ozimec
Jasminka Karoglan Kontić
Edi Maletić
Zdravko Marotan
Frane Strikić

RECENZENTI

Toni Nikolić, Martin Schneider t, Borut Stumberger

Veliku zahvalnost dugujemo iznimnom prirodoslovcu Martinu Schneideru (1956.–2012.) koji je svojim stručnim komentarima i savjetima sudjelovao u recenziji ove knjige. Martin Schneider bio je jedan od rijetkih biolo-
ga koji je još prije trideset godina upozoravao na ulogu i važnost tradicijskih sorti i pasmina u zaštiti prirode.

LEKTURA

Juliette Janušić

PRIJEVOD I LEKTURA ENGLESKOG TEKSTA

Graham McMaster

AUTORI FOTOGRAFIJA

Sandro Bogdanović, Ljiljana Borovečki Voška, Ivan Bura, Ivo Kara Pešić, Gordana Kozarić Silov, Ivica Lolić, Edi Maletić, Semir Maslo, Zdravko Marotan, Bojan Mazanek, Thomas Mravčić, Toni Nikolić, Roman Ozimec, Ana Peraica, Ivo Pervan, Darko Petanjek, Gordana Petrović, Mira Radunić, Ivan Raić, Frane Strikić, Borut Stumberger, Marija Ševar, Stanislav Štambuk

OBILIKOVANJE I PRIPREMA ZA TISAK

Kudos studio

IDEJNO RIJEŠENJE NASLOVNICE

Krešimir Kraljević

LAVANDIN

(*Lavandula* × *hibrida*)

BUDROVKA

OSTALI NARODNI NAZIVI

lavandin, lavandula, despik, lavendl, lefendel

SAŽETI OPIS

Budrovka pripada velikoj skupini kultivara lavandi, višegodišnjih biljaka iz porodice usnatca (*Lamiaceae*). Razvija se u obliku niskog polugrama visine do 1 m s mnoštvom uspravnih grana prekrivenih uskim lancetastim listovima svjetloplave boje. Na vrhu produženih cvjetnih stabljika razvija se cvat, valjkasti klasić dužine oko 10 cm, sastavljen od desetak pršljenova od kojih svaki ima 6–10 jmbičastih cvjetića. Cvate od lipnja do kolovoza, a plod je četverodijelan, valjkast kalavac. U odnosu na pravu lavandu, budrovka je otpornija i pogodna za uzgoj u kontinentalnim područjima jer podnosi temperature i do -20°C. Listovi su izrazito tamnozeleno boje, a cvjetovi veći i intenzivnije modre boje. Cijela biljka ima vrlo ugodan miris.

RASPROSTRANJENOST I STANJE POPULACIJE

Budrovka je nastala vjerojatno introgresijom hibridne lavande, nasale prirodnom hibridizacijom uskolsne ili prave (*L. angustifolia*) i širokolsne (*L. latifolia*) lavande, s jednim ili oba roditelja. Nastala je i rasprostranjena je na otoku Hvaru, ali proširena u kulturi širom Hrvatske. Starije populacije nije poznato, međutim trend populacije je uzlazan, a uzgoj budrovke širi se sve više i u kontinentalni dio Hrvatske.

POVIJEST UZGOJA I GOSPODARSKI ZNAČAJ

Lavanda potječe s područja sunčanih kamenjara zapadnog dijela Sredozemlja. Od 13. stoljeća širi se po cijeloj Europi, a u 16. stoljeću počinje uzgoj hibridne lavande. U Europi su najveći i najpoznatiji proizvođači lavande, ali i lavandina Francuska (Provans), Španjolska, Italija, Bugarska, Mađarska, Ukrajina, Grčka i Engleska (Norfolk), a na drugim kontinentima SAD, Alžir, Argentina i Tasmarija.

Uzgoj lavande u Dalmaciji započeo je poslije Prvog svjetskog rata, u vrijeme poznate vinske krize. Uz kulture prave ili uskolsne lavande (*L. angustifolia*), uzgajaju se i križanci prave i širokolsne lavande (*L. latifolia*), zvani lavandini (*Lavandula angustifolia* × *Lavandula latifolia*), na otocima: Hvaru, Braču, Korčuli i Visu te u Zagori. Danas je glavno područje uzgoja otok Hvar, a uzgaja se najviše „domaća lavanda“, poznata i kao hvarska lavanda ili budrovka, tamnozelenih listova i izrazito plavih cvjetova koji se morfološki, ali i po kvaliteti ulja, razlikuje od hibridne lavande. Budrovka je izvorni hvarski hibrid lavande, a nastala je najvjerojatnije introgresijom, odnosno spontanom povratnim križanjem prave lavande s lavandinom. Otkriven je 1948. godine u vrtni obitelji Budrović s Hvara i nazvan plava lavanda – modruća, danas na tržištu poznatiji kao lavandula budrovka. Požari su 1999. godine na otoku Hvaru uništili trećinu nasada

lavande, a trend smanjenja površina lavande na otoku se nastavlja i u 21. stoljeću. U Hrvatskoj se godišnje proizvede svega oko 2 t eteričnog ulja. Međutim, uzgoj lavande se od 2000. godine proširio u kontinentalnoj Hrvatskoj te Istri, prije svega temeljem značajnih državnih poticaja.

Budrovka je izvorni aromatični, začinski, ljekovit, medonosan, ukrasan i krajobrazan kultivar izvanredne važnosti i potencijala za Dalmaciju, ali i kontinentalnu Hrvatsku. Njen razvoj valja temeljiti na istraživanju i odabiru najboljih populacija, umnažanju te zasnivanju nasadnika. Veći dio rasada može se koristiti za podizanje ekoloških nasada budrovke, dio za prodaju kao svježe aromatično bilje, a dio za sadnju u vrtovima širom Hrvatske. Uzgoj budrovke treba povezati s pčelarstvom i turizmom. Primarni proizvodi budrovke su suho cvijeće (Flores Lavandulae) i destilirano eterično lavandino ulje (Oleum Lavandulae), a sekundarni su razni farmaceutski pripravci (kreme, vodice, sapuni) i med od lavande. Koliko budrovka može biti medonosna govori podatak da je 1974. godine na Hvaru proizvedeno oko 200 t lavandinog meda.

Prostrana polja rascvjetalih grmova budrovke imaju osobitu krajobraznu i turističku vrijednost zbog čega turistički oblasci nasada budrovke u cratu, destilerija, šašara, pogona za proizvodnju farmaceutskih pripravaka te prodaja domaćih proizvoda in situ mogu pridonijeti dodatnom gospodarskom prihodu.

Lavandini su jačeg mirisa, ali nemaju tako izražena ljekovita svojstva kao prava lavanda. Stoga imaju i drugačiju primjenu, a budrovka se pokazala kao odličan analgetik. Svi lavandini koriste se u industriji deterdženata i sredstava za čišćenje, a suhi cvijet lavandina u pogodnoj vrećici rabi se za zaštitu od moljaca. Proizvodi budrovke trebaju dobiti oznaku izvornosti i postati prepoznatljiv hrvatski proizvod.

SLIČNE VRSTE I SORTE

Rod lavandi ima gotovo 50 poznatih vrsta od kojih je najstarija i najpoznatija uskolisna ili prava lavanda *L. angustifolia* (*L. officinalis*, *L. vera*). U Europi je u uzgoju i širokolisna ili muška lavanda (*L. latifolia*). Danas je na tržištu sve prisutnija španjolska lavanda (*L. stoechas* L.), poznata još iz starog vijeka, različitih sorti i izrazito atraktivnog cvijeta, te francuska lavanda (*L. dentata* L.).